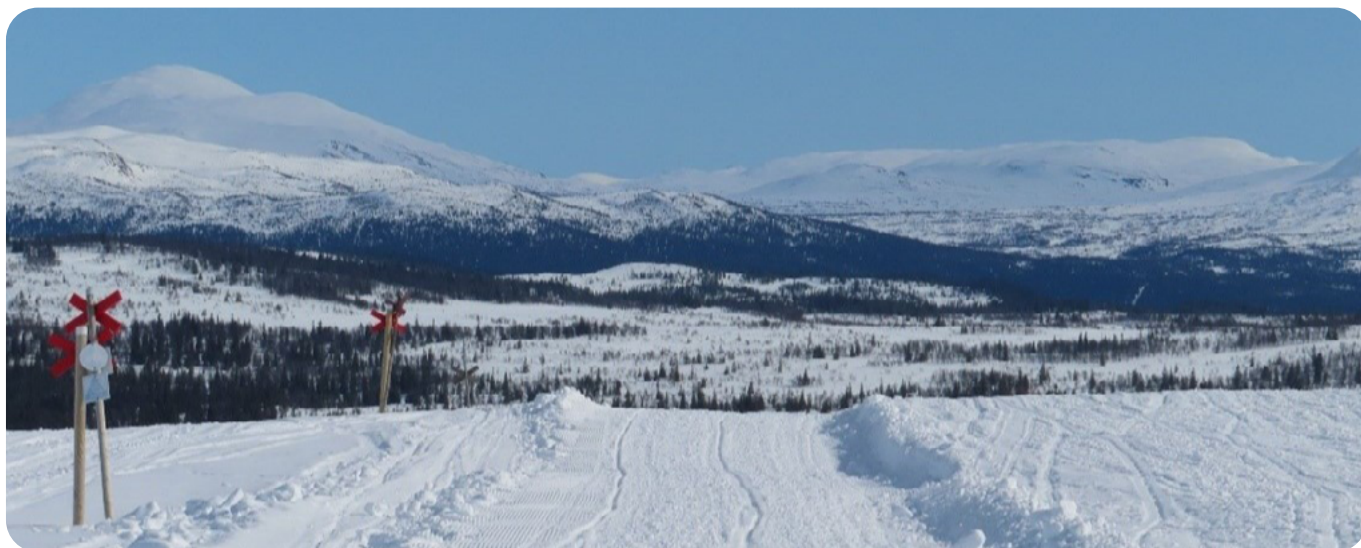

Tillsammans för en hållbar förvaltning av motoriserat friluftsliv: Snöskoter i fjällen

Inledning

Aldrig förr har så många människor ägnat sig åt motoriserat friluftsliv och år 2023 fanns ungefär 378 000 registrerade snöskotrar i Sverige ([Trafikanalys](#)). De svenska fjällen blir tillgängliga genom snöskotern, och därigenom en viktig del av friluftslivet med naturupplevelser och gemenskap. Snöskoteråkning skapar också regional tillväxt och lokal sysselsättning.

Samtidigt sker snöskoteråkning på och utanför leder, ofta i känsliga miljöer som innebär negativ miljöpåverkan utifrån störning genom buller, utsläpp och markskador. Det leder i sin tur till olika typer av störningar. Friåkning som fenomen ökar också, vilket påverkar naturen men även skapar

intressekonflikter mellan snöskoteråkare och andra friluftsutövare samt övriga markanvändare.

Med utgångspunkten att främja ett hållbart motoriserat friluftsliv har vi genom intervjuer och en workshop identifierat framgångsfaktorer och erfarenheter, möjligheter och utmaningar. Detta har skett i samverkan med olika representanter från bland annat Länsstyrelsen Jämtland, Naturvårdsverket, Trafikverket, Sametinget, flera fjällkommuner och skoterorganisationer. I denna korta sammanställning vill vi dela med oss av insikter för att minimera framtida negativa miljöpåverkningar och intressekonflikter.

Rosemarie Ankre

Forskare och universitetslektor i
kulturgeografi, Mittuniversitetet
rosemarie.ankre@miun.se

Fredrik Olausson

Demokratisamordnare,
Åre kommun
fredrik.olausson@are.se

Sandra Wall-Reinius

Forskare och docent i
kulturgeografi, Mittuniversitetet
sandra.wall-reinius@miun.se

Miljöeffekter och påverkan av snöskoter

Med hjälp av en snöskoter kommer du långt på fjället, men räckvidden innebär också ett omfattande störningsområde. Nedan följer en kort redogörelse för uppmärksammade miljöeffekter och påverkan av snöskoter (se [Ankre, 2019](#); [Wall-Reinius & van den Brink, 2023](#)):

- **Sönderkörda marker och skogsplanteringar:** Körning i terräng med motordrivna fordon för annat ändamål än skogs- och jordbruk är förbjuden i hela landet, om det inte är uppenbart att körningen kan ske utan risk för skada på marken. Utifrån detta är det svårt för en snöskoterförare att bedöma hur dennes körning påverkar marken. Det är inte alltid enkelt att se om ett område är en skogsplantering, varför också skador förekommer. För markägare blir det stora ekonomiska förluster på grund av sönderkörd mark och förstörda skogsplanteringar. Ökad friåkning utanför led är en stor orsak till detta. En följd kan bli reglerade skoterområden och förbud att köra utanför led.

Varningsskylt för skogsplantering.

- **Störning av ren:** Skotertrafik packar snön så att den bättre bär tyngd. Det är därmed enklare för renar att gå på den packade snön, vilket kan leda in dem i samhällen och skapa större risk för olyckor. Snöskotrar kan också störa renarnas betesro, som är viktig under kalvningsperioden när vajorna (renhonorna) är särskilt känsliga ([läs mer här](#)).
- **Störning på fågel- och djurliv:** Snöskoter stör fågel- och djurliv där variationer av ljud, terräng, vindriktning och körstil har effekt på motorljudet även på stora avstånd. I tidigare relativt ostörda områden innebär friåkning med snöskoter en ökad mänsklig närvaro och fler möten med det vilda djurlivet. Fåglar och djur kan bli störda vid flera tillfällen under samma dag av snöskotrar, där särskilt oväntade aktiviteter som friåkning i avlägsna områden påverkar mer än exempelvis vid leder ([läs mer här](#)).
- **Buller och påverkan på upplevelsen av landskapet:** En av de vanligare upplevda konflikterna inom friluftslivsutövandet är att skidåkare eller andra friluftslivsutövare reagerar negativt på skotrarnas ljud. En fjälltur upplevs inte bli densamma för alla om det förekommer höga bullernivåer. Med en fossildriven skoter färdas man idag i praktiken uppemot tre gånger så långt som med en eldriven skoter. Utvecklingen går

framåt och är viktig för att minimera buller. Lukten av snöskoter brukar också uppfattas som en störning. Att fjällandskapet och snövidderna inte är orörda utan har synliga spår av snöskoter kan också påverka naturupplevelsen ([läs mer här](#)).

- **Avgaser och utsläpp:** Precis som andra förbränningsmotorer bidrar snöskotern till en ökning av växthusgaser, men även av andra gaser. Utsläpp (bränsle, smörjolja med mera) sker på snön, och vid snösmältningen innebär det att utsläppen hamnar i vattendrag. Det påverkar både vattenkvalitet och vattenlevande arter negativt.

Allemansrätten och Terrängkörningslagen – snöskoter som friluftsliv

En viss begreppsförvirring råder kring vad snöskoterförare får och inte får göra. Motoriserat friluftsliv omfattas inte av allemansrätten utan regleras av terrängkörningslagen (SFS 1975:1313). Markanvändning kan regleras av staten och kommuner genom att förbjuda eller tillåta snöskoteråkning till exempel i nationalparker eller naturreservat, om inte syftet till naturskyddet påverkas. Även regleringsområden kan etableras samt tillfälliga skoterförbud utifrån rennäringens behov.

Stora ytor i fjällen är privatägd mark. Det är förbjudet att med terrängfordon passera andras mark, inklusive skogs- och jordbruksmark, om det orsakar skada. Det är även förbjudet att köra på skogsplanteringar eller i ungskog som är lägre än två meter över snötäckets. Dessutom får man inte köra alltför nära bostäder eller byggnader. Däremot är det enligt terrängkörningslagen tillåtet att köra över väl snötäckt mark om det inte finns några specifika regleringar. Dock kräver allemansrätten markägarens tillåtelse för att framföra terrängfordon, vilket i praktiken alltså innebär att en snöskoterförare behöver markägarens tillåtelse för att få köra. Det är snöskoterförarens skyldighet att förvissa sig om att det inte finns en skaderisk på mark ([läs mer här](#)). Att tillämpa terrängkörningslagen är inte heller enkelt gällande tillsyn eller underhåll med personal på dessa stora ytor som fjällen innebär.

Framgångsfaktorer och lösningar

I våra intervjuer och workshop poängterades möjligheten att kunna mötas och diskutera på samma nivå – deltagande på lika villkor – som nödvändigt för att utveckla ett hållbart motoriserat friluftsliv. Detta relaterar till de identifierade utmaningarna som bristande kunskap och samarbete mellan kommuner och länsstyrelsen (särskilt när det gäller privat markägarande), tillämpningen av terrängkörningslagen, samt brist på tid och resurser.

I Frostviken i norra Jämtland har skoteråkning reglerats för att möjliggöra friåkning och samtidigt undvika markskador och störningar på renskötseln ([läs mer här](#)) – en intensiv process med samverkan mellan 270 markägare, kommun/ länsstyrelse, samer, näringsliv och Naturvårdsverket. Genom att införa avgifter för skoteråkning kan man både finansiera underhåll och hantera konflikter mellan användare och

Under workshopen vid Mittuniversitetet fick representanter från bland annat Länsstyrelsen Jämtland, Sametinget, flera fjällkommuner, LRF, Frostvikens skoterklubb, Naturvårdsverket och Branschorganisationen för hållbar snöskoterturism (BOHST) möjlighet att dela med sig av sina erfarenheter med varandra.

lokalbefolkning och dessutom få en bättre och mer hållbar produkt. Genom dialog med exempelvis markägare och samer kan områden stängas och öppnas med kort varsel beroende på ren- och skogsnäringens behov. En gemensam fond ger ekonomisk ersättning vid eventuella markskador.

Även om problemet med äldre snöskotrar finns kvar, går omställningen framåt mot mindre koldioxidutsläpp och tystare motorer. Nationella Snöskoterrådet konstaterar utifrån en undersökning att intresset för eldrivna snöskotrar är stort ([läs mer här](#)). Regleringar sker i fjällskapet där det finns känsliga djur och känslig natur som behöver skydd under olika perioder. Det har visat sig att avstängningar med hänsyn till rennäringen är svåra att kommunicera och ofta möter negativa reaktioner. Därför är kommunikation, kunskapsspridning och information en viktig del för att göra det enklare att göra rätt. Förbud och reglering av områden klingar ofta negativt, men reglering kan också skapa större

friheter och bidra till att den turistiska produkten blir bättre. Tydligare dialog och samarbete mellan statliga och kommunala instanser ses också som ett uttalat behov. Det finns emellertid skilda förväntningar i olika kommuner och det är svårare om det är många markägare. Grunden för framgångsfaktorerna är att ha en gemensam vilja att få det att fungera och att ha samma mål att sträva mot. Det behövs att någon tar ledarrollen, men också att de inblandade är lösningssorienterade. Tillit, sociala relationer och att mötas över fika lyftes som viktiga delar i att etablera relationer över tid. Det är viktigt att kommunicera med markägarna; "det är A och O". Det är ofta ett personbundet förtroende som går fort att radera om det inte sköts rätt.

Slutligen ska det vara lätt att göra rätt. Här listar vi några framgångsfaktorer som är viktiga att ha med sig i arbetet med att skapa förutsättningar för en hållbar förvaltning av motoriserat friluftsliv.

Framgångsfaktorer för en hållbar förvaltning av motoriserat friluftsliv

1. DET KRÄVS EN HELHETSSYN på det motoriserade friluftslivets miljöpåverkan i både mål, visioner, planer och förvaltning av fjällskapen. Kommuner behöver därför tidigt ser över och arbeta med översiktsplaneringen gällande leder och friluftsliv, med vägledning av länsstyrelser.

2. TIDIG DELAKTIGHET FRÅN OLIKA AKTÖRER genom att inkludera flera perspektiv i planering och förvaltning tidigt i processen, och prioritera kommunikation, samverkan och dialog. Det krävs dels dialog mellan olika administrativa nivåer inom den offentliga sektorn, men också kontinuerligt samarbete mellan offentlig och privat sektor där både markägare och rennäring involveras.

3. HA FÖRSTÅELSE FÖR ATT FRÅGAN ÄR KOMPLEX med många olika perspektiv. Eftersom intressegrupperna på samma område är många, är det avgörande att kunna samexistera. En viktig del i detta är att prioritera planering och samverkan där alla får vara med. Genom att kanalisera användare inom ett geografiskt område går det att minska konfliktytor.

4. INFORMATION, UTBILDNING OCH KUNSKAPSHÖJNING är avgörande. Här har myndigheter en stor betydelse.

Kontakt

Rosemarie Ankre

Telefon: 010-142 78 36

rosemarie.ankre@miun.se

Mistra Sport & Outdoors

Vill du ta del av mer forskning om
hållbarhet inom idrott och friluftsliv?

Besök mistrasportandoutdoors.se

mistra
sport & outdoors